

AMERİKAN ORMANCILIĞINDA "YENİ PERSPEKTİFLER"

Prof. Dr. Ertuğrul GÖRCELİOĞLU¹⁾

Kısa Özet

Amerika Birleşik Devletleri, yenilenebilir doğal kaynakların "koruyucu" bir yaklaşımla kullanılmasını ilk kez 1891 yılında Orman Rezervleri Yasası'yla başlatmıştır.

Yüz yılı aşan ve çeşitli aşamalardan geçerek gelişen bu "çevreci" uygulamada, son yıllarda yeni bir yaklaşım denenmeye başlanmıştır. Bu yazıda, "Yeni Perspektifler" denilen bu yaklaşıma ilişkin önemli noktalara değinilmektedir.

1. GİRİŞ

Amerika Birleşik Devletleri, çeşitli doğal kaynaklar bakımından dünyanın en zengin ülkesi olarak bilinmektedir. Bu ülkenin tarihi de, esas itibarıyla, bu çok değerli doğal kaynakların hızlı ve aşırı ölçüde işletilmesinin (istismarının) bir tarihi niteliğindedir.

Yüz yıldan fazla süren bu istismarcı kullanım bazı kaynakları tükenme tehlikesiyle yüzyüze getirmiş, dolayısıyla bu kaynakların gelecek kuşaklar için korunması amacıyla akılcı bir eylem gereksinimi ortaya çıkmıştır.

XIX. yüzyılın sonuna doğru, kendilerini bu konuya adanmış bir grup tarafından "yenilenebilir kaynakların akıllı kullanım yoluyla korunması" kavramı ortaya konarak, kamuoyu iyice bilinçlendirilmiştir. Bunun sonucunda, 1891 Mart'ında Kongre bir yasa çıkararak, Başkan'a kamu mülkiye-

1) I. Ü. Orman Fakültesi Orman İnşaatı ve Transportu Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

indeki belirli alanları **orman rezervleri** olarak ayırma yetkisi vermiştir. Bu yasa, A.B.D.'de "koruma" (conservation) eyleminin resmi başlangıcı kabul edilmektedir (CLEPPER 1966).

Kısa zamanda hızla gelişen, ormanların yanısıra yaban hayatını, tatlısu ve deniz hayvanlarını, toprak ve suyu, otlakları, doğa parklarını, görsel ve tarihsel değer taşıyan yöreleri de kapsamına alan bu "koruma" kavramı ve eyleminin 100. yılı dolayısıyla A.B.D.'de 1991 yılında birçok bilimsel toplantılar gerçekleştirilmiş, Orman Servisi uzmanlarının ve çeşitli üniversitelerden öğretim üyelerinin katılımıyla bu kapsamlı konunun dünü, bugünü ve yarını tartışılmıştır.

A.B.D.'nin güneybatı bölgesi (özellikle New Mexico ve Arizona) için yapılan bilimsel toplantılara sunulan bildiriler, Kayalık Dağlar Orman ve Mer'a Deneme İstasyonu tarafından yayınlanmıştır (HAYES *et al.* 1992). Bu bildirimlerden ve konuya ilişkin daha başka kaynaklardan bazı önemli noktaların burada kısaca aktarılması yararlı olacaktır.

2. "YENİ PERSPEKTİFLER"

Orman Servisi, Amerikalıların "orman alanlarında korumanın ve çok amaçlı kullanımın daha fazla bir çevresel duyarlılıkla uygulanması" doğrultusundaki arzularına cevap verebilmek amacıyla yeni bir yaklaşım benimsemiş bulunmaktadır. "Yeni Perspektifler" adı verilen bu yaklaşım, Ulusal Orman Sistemi içinde planlama, araştırma ve bu ormanların amenajmanında ve işletilmesinde halkı da söz sahibi kılma çalışmalarında Orman Servisi'nin daha önce izlediği yolu değiştirmektedir.

Bu değişiklikler tüm ülkede demonstrasyon niteliğinde uygulanmaya başlamıştır; amenajmanlılar, bilim adamları ve ilgili vatandaşlar bir araya gelerek ulusal ormanların ve mer'aların daha duyarlı amenajmanını gerçekleştirmektedir. Projeler, bu alanların yer aldığı yörelerin ekolojik, kültürel ve ekonomik özelliklerine bağlı olarak çok çeşitlidir. Ancak, proje bazında çeşitlilik çok olmakla birlikte, "Yeni Perspektifler" doğrultusundaki bütün çalışmalarda bazı temalar ortak. Bu ortak özellikler şöyle sıralanabilir:

- 1) Arazinin, toplumun uzun vadede çıkarlarını gözetecek ve gereksinmelerini karşılayacak, ekosistemin sağlığını, çeşitliliğini ve verimliliğini koruyup sürdüreceği şekilde yönetilip kullanılması.
- 2) Kamu arazilerine ilişkin kararlarda, bu kararlardan yaşam nitelikleri etkilenecek olan halkın da söz sahibi kılınması.
- 3) Sürdürülebilir ekosistem amenajmanı sanatının ve biliminin geliştirilmesi için işletmeciler, bilim adamları, teknisyenler ve eğitimciler arasında işbirliğinin gerçekleştirilmesi.
- 4) Arazinin iyi yönetilmesine ve kullanılmasına destek olacak yeni fikirler ve teknolojiler ortaya koymada yaratıcılıklarını kullanabilmeleri için, kaynak işletmecilerine ve bilim adamlarına esneklik sağlanması.
- 5) Biyolojik çeşitlilik, mer'a koşulları ve yaşlanmış ormanlar gibi çetin doğal kaynak sorunlarına etkili çözümler aranması.

İşletmecilerden, bilim adamlardan, eğitimcilerden ve vatandaşlardan oluşan gruplar, arazi amenajmanındaki bu yeni yaklaşımları demonstrasyon niteliğinde uygulamakta ve rafine duruma getirmeye çalışmaktadır. Bu projelerin kapsadığı alanlar, münferit Orman Bölgelerinden büyük araştırma ve geliştirme programlarına kadar değişmektedir. Bu disiplinlerarası çalışmalarda işletmeciler, bilim adamları, eğitimciler ve diğerleri, bir yandan ormandan insanların elde etmek istedikleri çeşitli yararları sağlamaya devam edilirken, öte yandan da orman ekosisteminin sağlıklı durumunun ve çeşitliliğinin uzun vadede nasıl sürdürülebileceğini öğrenmektedir.

"Yeni Perspektifler" in başarıya ulaştığı, ancak bu yaklaşımın artık "yeni" ve "farklı" olarak düşünülmediği, Orman Servisinin çalışmalarında araştırma, amenajman ve halkın katılımı konusunda bu yaklaşım "norm" olarak kabul edildiği zaman anlaşılacaktır.

3. ORMAN SERVİSİ VE ÇEVRECİLİK

Ulusal ormanlar, 1891 yılında orman rezervleri olarak hayata başlamıştır. Bunların ortaya çıkışında, 19. yüzyılda orman kaynaklarının aşırı ölçüde istismar edildiğinin farkına varılması ve dağlık arazilerdeki ormanlarla dere akışları arasındaki ilişkinin kavranmaya başlaması etkili olmuştur. İlk orman rezervlerinin hepsi de Batı'nın -yerleşmek ve yaşamak için çok yüksek ve çok soğuk bulunan- yüksek dağlarında yer alıyordu. Uzun yıllar boyunca Batı'nın dağları, herkesin istediğince yararlandığı, önce gelenin gönlünce sahiplendiği yerler olmuştu. 1880'lerde, bu politikanın, daha doğrusu politikasızlığın sonucu olarak yüksek dağlar geniş çapta bir çevre tahribatına uğramış durumdaydı ve durum daha da kötüleşmekteydi. Madenciler vadileri alabildiğince kazıp bırakıyor, bütün yamaçlardaki ormanlar demiryollarına travers yetiştirmek için traşlanıyordu. Koyun ve sığır üreticileri, sürülerini karların ilkbaharda erimesiyle birlikte yüksek çayirlara salmakta bir-biriyle yarışıyorlardı.

Orman rezervlerinin açıklanması ve dağların serbestçe kullanılmasına son verilmesi, doğal olarak bu bölgelerde iş yapanların tepkisiyle karşılaşacaktı. Fakat Başkan T. Roosevelt ve G. Pinchot¹⁾ gibi liderler, duyarlı bir dengeye sahip bulunan dağların aşırı ve başboş istismarının Batı toplumunu perişan edeceğine, bu dağlık araziye harap olmaktan kurtarmanın tek yolunun kamu mülkiyeti ve işletmeciliği olduğuna inanmışlardı. O güne kadar büyük şirketlerin sınır tanımayan kazanç hırslarına yenik düşen Batı, böylece, toplumu oluşturan sıradan insanlar yararına kurtarılabilecekti. Ulusal Orman planı, en çok küçük kent ve kasabalarda yaşayanlardan ve o günlerin orta sınıfından destek gördü. Merkezi yönetim de "etkinlik" açısından bu plana destek verdi. Buna karşılık büyük sürü sahipleri, kereste şirketleri gibi ormanlardan büyük ekonomik çıkarlar sağlayan kişi ve kuruluşları ikna etmek çok zor oldu.

Roosevelt ve Pinchot, Batı'daki bu ekonomik güçlerin çoğunun direncini kırmayı başardılar. Fakat bunu yaparken, onlara, orman rezervlerinin kullanıma tamamen kapatılmayacağı taahhüdünde bulunmak zorunda kaldılar. Önce 1897'de, daha sonra da 1905'te rezervlerin adının Ulusal Ormanlara dönüştürülmesi ve mülkiyetlerinin Genel Arazi Ofisi'nden Tarım Bakanlığı'na devredil-

1) Gifford Pinchot (1865-1946), ormancılık öğrenimi görmüş (Avrupa'da) ilk Amerikan ormancısıdır. Orman Servisi'nin ilk başkanı olup, 1910 yılına kadar bu görevi sürdürmüştür (CLEPPER 1966).

mesi ile Pinchot, planını yeniden gözden geçirdi ve yeni plana "çok amaçlı kullanım" adını verdi. Ormanlar, çeşitli kullanımların yer alacağı alanlar olacaktı. Devletin mülkiyetinde olan, Orman Servisi tarafından işletilen Ulusal Ormanlar, bir ücret tarifesine göre havza koruma, madencilik, tomruk üretimi ve hayvan otlatma için kullanılacaktı. Rekreasyon da -daha çok yazlık dinlenme evleri olarak düşünülmüş olmakla birlikte- kullanım listesinde yer alıyordu. Estetik ve ruhsal niteliklere, ya da yabani özelliklere gelince, Pinchot ve o zamanki Orman Servisi bunlarla ilgilenmiyordu.

Başlangıçtaki bu Orman Servisi, o güne kadar hiçbir ülkenin sahip olmadığı ölçüde profesyonel ve etkin bir devlet kuruluşuydu. 1920'li ve 1930'lu yıllarda "koruma" kavramını her evde herkesin bildiği ve yakından ilgilendiği bir konu haline getiren, bu kuruluş olmuştur. Bu kuruluşun savunup uyguladığı çok amaçlı kullanım ilkeleri o kadar demokratik ve etkili kabul edilmiştir ki, bu ilkeler daha sonra su geliştirme çalışmalarına, yeni yeşermekte olan balık ve yaban hayvanları amenajmanı bilimine de uygulanmıştır. Orman Servisi, gerçekten de 2. Dünya Savaşı boyunca Amerikan çevreciliğinin ön safında yer almıştır.

Orman Servisi aynı zamanda arazinin sağlık durumunu belirlemek ve kontrol altında tutmak üzere bilimsel yöntemler kullanmayı da denemiştir. O zamanki tahmine dayalı yöntemlere rağmen, Batı'daki bütün Ulusal Ormanlarda bazı bozuk arazilerin sağlıklarına kavuşma yönünden çok yavaş bir gelişme gösterdikleri açıkça ortaya çıkmıştır. Yabancı zararlı otların istilasının, tahripkâr oyuntulanmanın ve büyük zararlara yol açan bir dizi taşkın olaylarının, bu ormanlarda, 1950'li yıllarda, kaldırabileceklerinin 2 katı fazla sayıda hayvan otlatılmakta olması gerçeğiyle bağlantılı olduğu anlaşılmıştır. Buna karşılık New Mexico ve Utah gibi yerlerde otlatma izinlerinin kısıtlanması, kendine özgü ve geleneksel dağ kültürleri üzerinde zararlı etkiler yapmıştır; o kadar ki, bazı durumlarda adeta ya araziye, ya da halkı kurtarmak arasında seçim yapma gibi bir zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Orman Servisi'nin böyle durumlarda tutumu, ormanların daha verimli yapılması çabaları lehine hayvan sayılarının tedricen azaltılması doğrultusunda olmuştur; bu tutum, daha sonra çevrecilerin sert eleştirilerine yol açmıştır.

Açıktır ki, programını kabul ettirebilmek için Orman Servisi faydacı, ekonomik kullanımı ön plana çıkarmak zorunda kalmıştır. Zamanla Orman Servisi, programı sürdürebilmesinin, daha güçlü olan ya da koro halinde birbirine destek çıkan orman kullanıcıların yatıştırılmasına bağlı olduğuna kanaat getirdi. Servisin lokal orman işletmecileri lokal toplulukların üyeleri, dolayısıyla yönettikleri insanların dostları oldular. Bunun sonucunda Servisin üst düzey yöneticileri, ormanlara girmek isteyen büyük şirketlerden kaynaklanan politik baskılara maruz kaldılar. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra kereste şirketleri sahip buldukları ormanların çoğunu kesip satmış, diktikleri ağaçlar ise daha olgunluk yaşına ulaşmamıştı. Bu nedenle şirketler gözlemleri Ulusal Ormanlara çevirdiler ve Orman Servisi de bunlara izin vermek zorunda kaldı.

Kereste şirketlerine izin vermekle birlikte Orman Servisi faydacı tutumunu değiştirmede. Fakat Servis dar ve kendine özgü politikalarını sürdürürken, ülke değişiyordu. Savaştan sonra, bütün dünyada sanayi toplumlarındaki karakteristik tarihsel güçlerde çok büyük değişiklikler vardı. Bu değişiklikler yaşam standartlarının yükselmesine bağlı olarak toplumun geniş bölümlerinde normal ve zorunlu ihtiyaçların ötesindeki arayışlara yönelme, eğitim düzeyinin yükselmesine bağlı olarak da kişisel yaratıcılığın ve gelişmenin artması şeklinde ortaya çıkıyordu. Bütün bunlara bir de bir-

çok Amerikalının dinence ve eğlenceye eskisinden daha çok zaman ayırma olanaklarına kavuşması eklenirse, 1960'larda yabani yörelere, doğa yürüyüşü alanlarına, yabani ve görsel değeri yüksek olan akarsulara ilişkin yasal düzenlemelerin çıkarılmasını zorunlu kılan koşullar daha kolay anlaşılacaktır.

Nitekim 1962'den sonraki peryotta A.B.D.'de çevre konularında kamuoyu bilinçlenmesinin ve ilgisinin artarak geliştiği gözlenmektedir. Bu peryotta, insanın odak noktasını oluşturduğu -toplum sağlığı, temiz hava ve su, zehirli atıklar gibi- konuların yanısıra, odak noktasında diğer canlıların da yer aldığı -tükenme tehlikesiyle yüzyüze bulunan bitki ve hayvan türlerinin korunması gibi- "biyosantrik" konular da önem ve öncelik kazanmıştır. Bununla birlikte Orman Servisi, en az yarım yüzyıldan beri kamuoyunda böyle bir bilinçlenmeyi arzu etmesine rağmen bu gelişmelerde önder olmayı başaramamış, ancak gelişmelere ayak uydurmaya çalışmakla yetinmiştir. Örneğin, rekreasyon da dahil olmak üzere "çok amaçlı kullanım" nihayet 1960 yılında yasaya girebilmiş, bu konudaki kararın verilmesi sürecine kamuoyunun katılımını öngören hukuk düzenlemesi ise ancak 1976 tarihli Amenajman Yasası'nda yer alabilmiştir. Bu düzenleme, ormanların amenajmanında alışlagelmiş "tepeden inme" kararlar yerine, tabandan güçlü bir katılımın öngörüldüğü yeni bir karar ve yönetim anlayışının kök salması demektir.

Bu kez de, bir zamanlar verdiği hizmetlerle övünç duyan Orman Servisi, tomruk üretimine, orman içi mer'alarda hayvan otlatılmasına ve orman alanlarında madencilik çalışmalarına destek olurken, buna karşılık yabani doğanın ve yaban hayvanlarının korunması, ayrıca orman içi rekreasyon kolaylıkları sağlanması konularında isteksiz davranmakla suçlanmaya başlanmıştır.

Orman Servisi'nin, artık yeni bir yüzyıla girerken, hiçbir devlet kuruluşunun ve geleceğe yönelik hiçbir planın kamuoyu desteği olmadan başarıya ulaşamayacağı gerçeğini kavraması gerekir. Nitekim Orman Servisi'nin çalışmaları konusunda kamuoyundaki yaygın hoşnutsuzluğa rağmen, 1980'li yıllarda Ronald Reagan'ın ve bazı politikacıların çeşitli seçim dönemlerinde ormanların özelleştirilmesinden söz etmeleri üzerine, Utah gibi aşırı muhafazakâr eyaletlerde bile halk, ormanların özelleştirilmesine şiddetle karşı çıkmıştır. Dolayısıyla A.B.D. Orman Servisi'nin artık çevrecilik konusunda olayların arkasından gitmek yerine, çevreci eylemlerde öncülüğü ele almak için çaba göstermesi zorunludur (FLORES, 1992).

4. "YENİ PERSPEKTİFLER"İN SOSYAL KAPSAMI

Diğer bütün perspektiflerde olduğu gibi, ormancılıktaki yeni perspektiflerin de kökleri geçmişe uzanır. Yani, doğal kaynakların toplumsal tanımı ve bunların nasıl kullanılacağı, dramatik devrim zorlamalarından çok, toplumsal değişimin kümülatif ve ağır tempolu gelişim akışını izler. A.B.D. Orman Servisi'nin "Yeni Perspektifler"i de böyle bir değişimi yansıtmaktadır ve bunların kökleri de geçmiştir (MACHLIS, 1992). Idaho Üniversitesi'nde Ormancılık ve Sosyoloji Profesörü olan Machlis'in bildirisinden önemli bazı hususlar şöyle özetlenebilir:

"Yeni Perspektifler"in ortaya çıkmasında belirgin bazı dönüm noktaları vardır. Nitekim, 6 Eylül 1966'da iki genç senatör, zamanın Tarım Bakanına¹⁾ giderek, seçim bölgelerindeki Selway-

1) Bilindiği üzere A.B.D. Orman Servisi, Tarım Bakanlığına bağlıdır.

Butteroot Doğa Koruma Alanına bitişik bir vadide (Magruder Corridor) yapılması planlanan traşlama kesim konusunda seçmenlerinin şikayetlerini iletmışlerdir. Bunun üzerine Bakan alışılmışın dışında bir yola başvurarak, Orman Servisi'nin planlarını gözden geçirmek üzere sözkonusu bölgeden alu kişilir bir halk komitesi görevlendirmiştir. Bunu izleyen tartışma ve müzakerelerden sonra, adı geçen vadiye yapılacak ormancılık çalışmaları için özel bir yasa (Magruder Corridor Act) çıkarılmış ve silvikültürel kararlara yeni ve farklı düzeyde bir politik katılım da böylece gerçekleşmiştir.

Bundan kısa bir süre sonra Montana Üniversitesi tarafından Kongre'ye, Orman Servisi'ni ve onun orman amenajmanı uygulamalarını ileri derecede eleştiren bir rapor hazırlanıp sunulmuştur. 1 Aralık 1970 tarihli bu rapora göre:

"Kurum ve kuruluşlar günümüzde, uygulamacı ile alıcılar ve hizmet verenlerle seçmenler arasındaki ilişkiler açısından büyük değişikliklere uğramaktadır. Eğitim, din, sağlık ve diğer hizmet kurumları gibi kaynak amenajmanı ile ilgili kurum ve kuruluşlar da, geçmişin esas itibarıyla muhafazakâr ve bürokratik yapısı ile çağdaş hizmet anlayışı arasında sıkışıp kalmışlardır. Bugün artık bir hasta, kendi durumu hakkında, teşhis ve tedavisi konusunda doktoru tarafından tam olarak aydınlatılmakta ısrarlıdır. Sosyal yardım alan kişi, kendisini etkileyen kararda söz sahibi olmak istemektedir. Bir kilisenin cemaati, o kilisenin papazı ile tartışarak ortak bir uzlaşma doğrultusu bulma çabasındadır. Mal ve hizmetleri satın alan ya da bunlardan yararlananlar, malı veya hizmeti üreten kişi ya da kuruluşun sunduğunu olduğu gibi kabul ederek pasif davranmaya artık razı değildirler. Hizmetlerden yararlananların, kendi çıkarlarını etkileyecek süreçlerde giderek daha önemli roller üstlenmek isteyecekleri de kuşkusuzdur. Orman Servisi'nin, politika belirleme ve karar verme aşamalarında, daha demokratik bir katılım doğrultusundaki bu genel eğilim ve gidişin dışında kalmasını beklemek için bir neden yoktur."

Modern Amerikan ormancılığında neler olup gittiğini anlamak, ayrıca etkili ve gerçekçi bir "Yeni Perspektifler" programı ortaya koyabilmek için, önce konunun sosyal çerçevesini ve kapsamını anlamaya çalışmamız gerekir. Bu programı destekleyenler olduğu kadar, karşı çıkanlar da vardır ve bu nedenle programın uygulanmasında birtakım anlaşmazlık ve tartışmaların meydana gelmesi olasılığı da görüldüğü kadarıyla yüksektir. Kamuoyunda ve meslek grupları arasında böyle anlaşmazlıkların ortaya çıkmasında, sosyal yapıdan kaynaklanan başlıca sosyal koşulları ifade eden "hazırlayıcı faktörler" in var olması gerekir.

Machlis'e (1992) göre, Yeni Perspektifler'in başarıyla gerçekleştirilmesi üzerinde her biri önemli bir etkiye sahip bulunan, anahtar niteliğinde beş hazırlayıcı faktörden söz edilebilir. Özellikle A.B.D.'nin batı eyaletleri için geçerli olan bu faktörler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

4.1 Demografik Değişimler

Birinci anahtar faktör, Batı Amerika'daki demografik değişikliklerdir. Son 50 yıl içinde 11 batı eyaletinin nüfusu 10 milyondan 50 milyon çıkmış, bu nüfusun A.B.D. toplam nüfusuna oranı da 1940-1990 yılları arasında 3 kat büyümüştür. Bu artış hem ekolojik, hem de politik bakımdan önemlidir. Ekolojik bakımdan bu büyüme, ormanlara bitişik alanlarda nüfus yoğunluklarının artması, insan toplulukları ile yabam alanlar arasında yeni ekolojik tonlar oluşması ve daha önce in-

san topluluklarından izole edilmiş durumda bulunan kaynaklar üzerinde yeni baskıların ortaya çıkması demektir. Son olarak Kaliforniya'da ve Washington'da meydana gelen orman yangınları felaketi, kısmen de olsa, ormanlara doğru hızla ilerleyen yerleşimin ve yapılaşmanın bir sonucudur.

Politik bakımdan ise, genellikle kentlerden kaçış biçiminde görülen ve özellikle ormancılık alan çevresine yönelen göçler nedeniyle ortaya çıkan nüfus artışı, nüfusu artan bölgeler için oy potansiyelinin büyümesi ve gerek yerel yönetimlerde, gerekse merkezî yönetimde etkinlik artışı demektir. Bunun yanı sıra, bu göçler sonucunda ormanlara bitişik lokal yerleşimler sürekli ve geçici sakinlerin oluşturduğu karma topluluklar durumuna gelmişlerdir ve böyle toplulukların ormanların nasıl işletilmesi gerektiği konusundaki düşünceleri ve talepleri çok farklı olmaktadır. Bu şekildeki karışık kültürlerden oluşmuş topluluklar, Yeni Perspektifler'in gerekli kıldığı "toplumun arzu ettiği arazi amenajmanı hedefleri"nin bulunmasını güçleştirmektedir.

4.2 Toplum Dinamizmi

İkinci hazırlayıcı faktör, Amerikan toplumunun değişen değer yargılarıdır. İşin önemi, saldırganlık, seks, eğlence ve refah gibi temel konulardaki Amerikan değer yargıları nispeten değişmeden kalırken, bu değer yargılarının kamuoyuna ve politik tercihlere yansması çok daha dinamiktir. Nitekim, 1950-1990 yılları arasında Amerikan kamuoyunda ön plana çıkan konular sırasıyla (1) atom bombası denemeleri ve nükleer serpinti (1956-1963), (2) kirlenme, ekoloji, çevre (1968-1974), (3) enerji (1972-1982), (4) işsizlik (1980-1986), (5) savaş (1983-1989), (6) kirlenme, ekoloji, çevre (1989 -) olmuştur.

Orman Servisi'nin amenajman hedef ve öncelikleri konusundaki kamuoyu talep ve eğilimleri öteden beri saptanagelmıştır. Örneğin 1970'lerde genel nüfusun % 62'si "ormanların olduğu gibi korunması", % 28'i "ormanlarda verim ve satışın artırılması" düşüncesinde idi. 1980'li yılların başlarında ulusal düzeydeki bir örneklemenin sonuçları, vatandaşların % 80'inin "bitki ve hayvan türlerinin yok olmasını önlemek amacıyla özveride bulunulması" görüşünde olduğunu ortaya koymuştur. 1991 yılındaki bir çalışma ise, doğal kaynakların amenajmanı konusunda kamuoyunda belirgin bilinçlenmeyi göstermektedir. Örneğin Washington halkının "önemli ve çok ciddi" bularak yakından ilgilendiği çevresel konuların tomruk ihracatı, ağaçlık ve sulak alanlar gibi yaban ortamlarının yok olması, ormanlarda traşlama kesimler, yaşlı ormanların işletmeye açılması, arazi kullanma pratikleri yüzünden yaban hayatının kaybolması, açık hava rekreasyon alanlarının yok edilmesi gibi ormancılık konuları olduğu ortaya çıkmıştır.

Öte yandan Orman Servisi içinde de son yıllarda önemli gelişmeler ve değer yargıları bakımından değişmeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Meslekte çalışanların bazıları, geçerli olan yaklaşımlardan hoşnut değildir ve bazıları ise ormancılıkta belirgin bir değişikliğin gerekli olduğuna inanmamaktadır.

Kısacası, Yeni Perspektifler konusunda gerek kamuoyunda, gerekse ormancılık meslek grubu içinde değişik görüşler vardır.

4.3 Demokratik Rejimin Doğası

Üçüncü hazırlayıcı faktör, öteden beri "demokratik rejim" olarak isimlendirilen Amerikan politikasının durumu ve içinde bulunduğu koşullardır. İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki Amerikan ulusal politikasının kitaplardaki "etkin ve nazik" demokrasi kavramına uyduğu pek söylenemez. İkinci Dünya Savaşı, eski ile yeni arasında tarihsel bir sınırdır ve bu değişimde (1) halkın eğitim düzeyinin yükselmesi, (2) insanlarda "daha kaliteli bir yaşam" özlem ve isteminin yaygınlaşması, (3) gelir düzeyinin yükselmesi; eskiden sadece "özlem" olan birçok şeyin "ihtiyaç" haline dönüşmesi; ülkenin ekonomik ve politik kararlarına üretimden çok tüketime yön vermeye başlaması, (4) yeni bir uzmanlar sınıfının ortaya çıkması (örneğin üst düzey yöneticiler, bürokratlar, bilim adamları, "lobi" ciler, yazarlar, danışmanlar, hukukçular, planlamacılar vb), (5) firma temsilcisi, hukukçu ve ilgi (çıkart) gruplarının bir araya gelmesiyle (örneğin Eisenhower'ın "askeri-endüstriyel kompleks"ine benzer) "demir üçgen"lerin oluşması gibi çeşitli sosyopolitik eğilim ve gelişmeler rol oynamıştır.

1970'li yıllarda, demokratik rejimi daha da değiştiren birçok gelişmeler olmuştur. 1974'te Kongre, yeni bütçe kanunu ile harcamalar konusunda Başkan'ın yetkilerini kısmış, Temsilciler Meclisi'nde Federal mekanizmayı denetleyen birçok alt komiteler oluşturulmuştur. Temsilciler Meclisi'ne yaşlı ve deneyimli politikacılar yerine genç ve politik deneyimden yoksun yeni üyelerin seçilmesi ile geleneksel politik güç yapısı biraz daha zayıflamış, büyük partiler oyların bölünmesi ile gücünden kayba uğramıştır.

Bu ve benzeri gelişmeler sonucunda politikada, özel ilgi alanlarına dönük ve çeşitli çıkar gruplarının amaçlarına yönelik olarak adeta bir "patlama" meydana gelmiştir. Oluşturulan politik eylem komiteleri, adaylarının seçim kampanyasını desteklemek üzere milyonlarca dolar para toplayabilmektedir. Demokratik rejim açıkça, özel ilgi alanlarına yönelik olarak çalışan bu "lobi"ler tarafından yönlendirilmektedir.

Bu bağlamda kaynak amenajmanı da özel bir "biyopolitik" ilgi alanı durumuna gelmiştir. Örneğin Kaliforniya'da bu politik eylem ve baskı grupları, bütün ormanlarda traşlama kesimlerin 1990'lı yıllarda tümüyle yasaklanması, sekoya (*Sequoia sempervirens*) ormanlarının satın alınması ve orman işçilerinin başka işlerde çalışabilecek şekilde yeniden eğitilmesi için kampanyasını başarıyla sürdürmekte, bütün ormanlarda seçme işletmesi uygulanmasını istemekte, kesimleri, üretim artıklarının yakılmasını, ormanlarda traktör kullanımını (sürütme ile bölmeden çıkarmayı) ve tomruk ihracatını kısıtlayıcı kararlar almış bulunmakta, silvikültürel kapsamlı bir politik reformun adım adım gerçekleşmesini zorlamaktadır.

Yeni Perspektifler'in, giderek etkinliği artan özel ilgi politikası doğrultusunda işleyeceği anlaşılmalı, daha önceleri teknik kararlar doğrultusunda yapılmakta olan ormancılık çalışmalarına bundan böyle meşru sosyopolitik kararların yön vereceği görülmektedir.

4.4 Kamuoyu İlgisi ve Katılımındaki Artış

Dördüncü hazırlayıcı faktör, kaynak amenajmanı kararlarına halkın ilgi ve katılımında 1960'lardan bu yana sürekli bir artış ve genişleme, buna karşılık mesleki ve teknik otonomide giderek gerileme meydana gelmesidir.

Tehlikedeki Türler Yasası, mesleki kararların sürekli olarak nasıl kamuoyu kararlarına kaydırıldığına tipik bir örnektir. 1966'da A.B.D. Balık ve Yaban Hayvanları Servisi'nin Nadir ve Tehlikedeki Yaban Hayvanları Komitesi, tam bir yasal yetkisi olmamasına rağmen, kamuoyu görüşünü dikkate almadan nadir ve tehlikedeki türler listesi yayınlamıştır. 1969'da çıkarılan Tehlikedeki Türlerin Korunması Yasası, adı geçen servise bu konuda yetki vermiş, fakat böyle bir liste hazırlanırken kamuoyunun görüş ve yorumunun da alınmasını istemiştir. 1973 yılında çıkarılan Tehlikedeki Türler Yasası 1969 yasasını yürürlükten kaldırmış ve ilgili servise bu konuda prosedür açısından daha fazla kısıtlayıcı yükümlülükler getirmiştir. 1973 yasası, resmi olmayan kuruluşlara da tehlikedeki türler listesi hazırlayabilme olanağı vermiştir. 1978 yılında bu yasaya eklenen maddelerle, özellikle kritik yetiştirme ortamlarının yeniden gözden geçirilmesinde ek bir kamuoyu denetimi getirilmiştir. 1982'de yapılan eklerle de A.B.D. Balık ve Yaban Hayvanları Servisi'nin, daha işin başında, ileride sosyal/politik anlaşmazlık konusu olabilecek hususları ortaya koyması ve bu öngörüler hakkında kamuoyunun yorumuna izin vermesi hükmü getirilmiştir. 1988 yılında ise, 1973 tarihli Tehlikedeki Türlerin Korunması Yasası, halkın katılımını daha da genişleten ve bu arada bütün yeni ya da revizyondan geçirilmiş iyileştirme planlarının kamuya açıklanması zorunluğunu da getiren eklerle yeniden yürürlüğe konmuştur.

Vatandaşların kaynak amenajmanına bu ölçüde müdahalesinin birtakım güçlük ve karışıklıklara yol açması doğaldır. Nitekim yasadaki "korunacak türlerin listesini yapma" olanağından yararlanan Hayvanları Koruma Fonu, 20.000 yabancı türü içeren bir liste sunmuştur... Şimdi politik nitelik kazanan eskinin teknik konularının, her vatandaşın söz sahibi olduğu konular şeklinde dönüştürülmesi çabaları, büyük para ve zaman kaybına neden olmaktadır.

Durum böyle olunca, Yeni Perspektifler, kaynak kullanımı kararlarının -amaçların belirlenmesinden silvikültürel uygulamalara kadar- her aşamasında sürekli ve giderek artan bir kamuoyu katılımı ve müdahalesi çerçevesinde gerçekleştirilmek zorundadır. Ayrıca, bu katılım ve müdahale hakkı çeşitli ilgi grupları tarafından kendi düşünce ve çıkarları doğrultusunda da kullanılacağından, mahkemelerin işi ve kaynak kullanım kararlarındaki rolü de artacaktır.

4.5 Bilimsel Taleplerin Hukuksallaştırılması

Hazırlayıcı faktörlerin sonucusu, bilimin değişen rolüdür. Eskiden bilim adamlarının karar mercileri üzerinde etkileri çok azdı. Fakat bu etki, atom bombası programı ile birlikte giderek artmıştır. Karar vermede bilim adamlarının ve bilim çevrelerinin müdahale ve etkileri, bitki ve hayvanların korunması alanında çok fazla olmaktadır. Bilim adamlarının profesyonel etkinlikleri, günümüzde, politika belirlenmesindeki görevleri de kapsamaktadır. Gerçekten de, bilim adamlarının Kongre'de ya da hazırlık komisyonlarında yaptıkları açıklamalar, kendi meslektaşları ya da öğrencileri karşısında konuşmalarından daha etkili ve yararlı olmaktadır.

Doğal kaynaklarla ilgili bilim adamlarının genel rolü, bu imaj içinde yeniden biçimlenmektedir. Amerikan Ulusal Araştırma Konseyi'nin ormancılık araştırmaları konusundaki raporunda (ANONİM 1990), bilim adamlarından, politika yapıcılara bilgi akını sağlanmasında önderlik rolü üstlenmeleri istenmektedir. Bilim adamları, karar vermede rol alma konusunda istekli olmakla birlikte, objektif uzmanlar olarak güvenilirlik ve saygınlıklarını politikayı savunmakla yitirebile-

cekleri endişesindedirler. Yine de, Yeni Perspektifler'in bilim adamlarından yararlanması ve böylece yetkiyi yaygınlaştırması gerekmektedir.

5. "YENİ PERSPEKTİFLER"İN GELECEĞİ

Sosyal kapsamına ve hazırlayıcı faktörlere bakıldığında, Yeni Perspektifler'in tam anlamıyla uygulanıp başarıya ulaşabilmesi mümkün, fakat zordur. Henüz Yeni Perspektifler'in hedef ve amaçları, neler getirip neler götüreceği netleşmemiştir. Kuşkucu bir bakışla, bunda esas niyetin ormancının kötü imajını temizlemek, halkın istek ve çıkarlarını baskı altına alarak yumuşatmak, bir grup teknokratın (orman işletmecilerinin) yerine bir başka grup teknokratı (ekologları) söz sahibi kılmak olduğu da öne sürülebilir.

Ayrıca, Yeni Perspektifler içerisinde yer alan düşüncelerin bazıları politika açısından pek uygun ve yerine oturmuş görünmemektedir. "Ekolojik planlama üniteleri" ya da "orman görünüm (peyzaj) bölgeleri", hatta "ekosistemler" gibi teknik kavramların doğru yorumlanabilmesi ve uygun sosyopolitik çerçevelere oturtulabilmesi çok zor olacaktır.

Buna ek olarak Yeni Perspektifler'in, kamu ormanlarının amenajmanında gerçekten yeni bir yaklaşım olduğunun açık seçik anlatılamaması, bu yaklaşımı çeşitli stratejik saldırılara açık bırakmaktadır. Örneğin ormancılığın zaten çevreci ve ekolojik bir nitelik taşıdığı, ormancılar için her günün "çevre günü" olduğunu savunan ve bu yaklaşımın öteden beri uygulanmakta olduğunu öne süren ormancılar tarafından Yeni Perspektifler'in benimsenmemesi tehlikesi söz konusu olabilir. Yeni Perspektifler'in başarısını garanti altına alabilmek için, yukarıda açıklanan hazırlayıcı faktörler dikkate alınarak bazı öneriler ortaya atılmıştır. Bu öneriler, ya da başka bir deyişle "Yeni Perspektifler"in başarıya ulaşabilmesi için yerine getirilmesi gereken koşullar aşağıda özetlenmiştir.

5.1 Halkın Eğitilmesi

Vatandaşlar demokratik biyopolitikada sorumluluk ve rol alacaklarına göre, eğitim büyük önem taşımaktadır. Böyle bir eğitim, özel ilgi gruplarının katılım ve çabalarıyla kesintisiz devam etmelidir. Yeni Perspektifler'in başarılı olabilmesi için, sağlam temellerin ilk ve orta okul programlarındaki çevre eğitiminde atılması gerekir. Öncelikle öğretmenler eğitilmelidir. Orman Servisi içerisinde de bu konuda hizmet içi eğitim programları geliştirilmeli ve Yeni Perspektifler'in temel unsurlarını en iyi biçimde gözler önüne serebilecek pilot programlar arazide uygulanmalıdır.

5.2 Ormanlıkların "Yeni Ormancılık" Konusunda Eğitilmesi

Ormancılık yapabilmek için üniversite eğitimi önkoşul olduğu için, uygulamada çalışan ormancıların sahip olduğu ve kullandığı profesyonel bilgiden, teknik esaslardan ve çevre felsefesinden büyük ölçüde üniversiteler sorumludur. Halen üniversitelerde ormancılık öğrenim ve eğitimi gören öğrenciler çeşitli düşünsel seçeneklerle karşı karşıya bulunmakta, örneğin ormanın hammadde üreten bir fabrika olarak mı, insan ve hayvanlar için bir sığınma ya da huzur ortamı olarak mı,

ya da bunların hepsini gerçekleştirme olanağı sunan ve öyle değerlendirilmesi gereken bir mülk olarak mı düşünüleceği konusunda tereddüte düşmektedir. Ormancılık eğitim kurumlarının, bunlardan birini öne çıkarıp tek yönde bir eğitim vermek yerine, ormancılığın temel elemanı olarak "çok amaçlı kullanım" amenajmanını öne çıkaran, ekolojik bozulmaya yol açılmamasının, sosyoekonomik sonuçların ve "ölçek etkileri"nin çok önemli ve belirleyici faktörler olduğunu vurgulayan bir eğitime yönelmesi gerekmektedir. Üniversitelerin karar verme yeteneği, uygulama becerisi ve özgüveni olmayan kişiler yetiştirmesini önleyecek değişiklikler yapılmalı, ders programlarında ve içeriklerinde katı tutuculuk anlayışı yenilmeli, bunların yerine daha entegre, disiplinlerarası ve gerçekçi bir eğitim getirilmelidir.

5.3 Kamuoyunun Desteklenip Güçlendirilmesi

Yeni Perspektifler'in yakın gelecekteki başarısı kamuoyu katılımına bağlı görülmektedir. Bu nedenle ya Yeni Perspektifler'in halkın katkısını güçlendirecek biçimde düzenlenmesi, ya da bu gücün politik ve yasal yollardan sağlanması söz konusudur. Dolayısıyla Yeni Perspektifler, kamuoyu katkı ve etkisini güçlendirecek yol ve yöntemlerle kombine edilmelidir.

Ayrıca, modern iletişim teknolojisi, vatandaşların (yöre halkını temsil eden grupların) Yeni Perspektifler çerçevesinde alınacak kararlara katılabilme olanaklarını değiştirecektir. Bu bağlamda, sürekli gelişmekte olan coğrafi enformasyon sistemlerine bu etki gruplarının ulaşabilmesi önem kazanacaktır. Kaynak amenajmanı kararlarına ilişkin görüşme ve tartışmalarda büyük önem kazanacak çeşitli haritaların ilgi grupları ve vatandaş lobileri tarafından hazırlanması gerekecektir. Unutulmamalıdır ki, "En iyi haritaya sahip olan kazanır."

5.4 "Yeni Perspektifler"in Sosyoekonomik Sonuçlarının İzlenmesi

Yeni Perspektifler'in başarılı olabilmesi için, bunun silvikültürel ve hidrolojik etkilerinin yanı sıra sosyal ve ekonomik sonuçlarının da dikkatle izlenmesi zorunludur. Toptan bir masraf/fayda analizi bu konuda tarafları yeterince ikna edici olamayacaktır. Orman amenajmanında Yeni Perspektifler programının uygulanmasında cevaplandırılması gereken esas soru, bu uygulamadan kimin kaybedeceği, kimin kazançlı çıkacağıdır. Bu ise, orman endüstrisinde görülen -otomasyon sonucu işçi gereksiniminin azalması gibi- diğer değişiklikler tarafından gölgelenecektir.

Orman ürünleri üretimi ile yöresel toplulukların stabilitesi arasındaki bağlar karmaşıktır. Bu konunun da Yeni Perspektifler'le kombine edilmesi halinde, dikkatli bir analize ihtiyaç duyulacaktır. Dikkatli ve objektif bir etki değerlendirmesi yapılmalı ve bu değerlendirmede sadece refah, iş ve sermaye yaratma yönü değil, daha geniş bir etki yelpazesi dikkate alınmalıdır. Çünkü, Yeni Perspektifler'in büyük olasılıkla lokal ve bölgesel yaşam stilleri üzerinde, sosyal ve politik önemli etkileri olacaktır.

6. SONUÇ

Yukarıdaki düşünce ve öneriler akla uygun ve uygulanabilir olmakla birlikte, Yeni Perspektifler'in geliştirilmesinde daha köktenci değişikliklerin yapılması da düşünülebilir. Örneğin, bütün ulusal park ve doğa koruma alanlarının hiç üretim yapılmadan olduğu gibi korunması uygulamasının, sürdürülebilir gelişmenin ışığında yeniden gözden geçirilmesi gerekebilir.

Çok amaçlı kullanım amenajmanının da yeniden tanımlanması ve global iklim değişikliği de dikkate alınarak daha mobil hale getirilmesi gerekli olabilir.

Halkın kararlara katılımının kökten revizyonu, orman amenajmanı danışma komitelerinin ve bilimsel konularda yetki sahibi ihtisas mahkemelerinin kurulması gündeme gelebilir.

Farklı düşünce ve perspektiflere sahip yeni bir lisansüstü eğitim görmüş uzman ormancılar kadrosuna ihtiyaç duyulabilir.

Belki de en dramatik değişiklik, Amerikan halkının doğal kaynaklara duyduğu doymak bilmez iştahın frenlenmesi zorunluluğu şeklinde kendini gösterecektir.

Kısacası, zaman geçtikçe koşullar değişmektedir. Eğer toplum da bu değişime kendiliğinden uyum sağlayamazsa, soruları soranlar ve kararları verenler başkaları olacaktır.

KAYNAKLAR

- ANONİM 1990. *Forest Research - A Mandate for Change. National Research Council Report. National Academy Press, Washington, DC.*
- CLEPPER, H. 1966. *Origins of American Conservation. The Ronald Press Company, New York.*
- FLORES, D. 1992. *The Forest Service and Environmentalism - A Historical Perspective. GTR/RM-216 (syf. 9-11), Fort Collins, Colorado.*
- HAYES, D.C.; BUMSTEAD, J.; RICHARDS, M.T. (Eds.) 1992. *A Southwestern Mosaic-Proceedings of the Southwestern Region New Perspectives University Colloquium. General Technical Report RM-216. Rocky Mountain Forest and Range Experiment Station, Fort Collins, Colorado.*
- MACHLIS, G. E. 1992. *The Social Context of New Perspectives. GTR/RM-216 (syf. 26-33), Fort Collins, Colorado.*